

Otázka: Základy teorie státu

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): misulka1111

stát - organizované společenství lidí, žijících trvale na určitém ohraničeném území

teorie vzniku státu:

1. 1. náboženská teorie

- vychází z božského původu státu
- panovník - zástupce boha na zemi

1. 2. patriarchální teorie

- vychází z představy, že stát vznikl z rodiny - jejím postupným rozšiřováním

1. 3. mocenské pojetí státu

- chápe stát jako vládu silnějšího nad slabšími

1. 4. **smluvní teorie**

- stát vznikl uzavřením nepsaných smluv mezi lidmi

→ vzdali se tak některých práv a svobod ve prospěch státu

1. 5. **teorie patrimonální**

- vznik státu na základě vlastnictví půdy nebo území

1. 6. **teorie psychologická**

2. 7. **teorie solidarismu**

- stát je nejvyšším stupněm mezilidské pomoci

1. 8. **teorie organická**

- připodobňuje vznik státu k růstu a vzniku složitějších organismů

charakteristické vlastnosti státu:

- státní aparát - soustava orgánů vykonávajících státní moc a správu
- ohraničené území (na které se vztahuje působnost státních orgánů)
- občané
- ozbrojená moc (policie, armáda)
- právní subjektivita - způsobilost samostatně vystupovat v právních vztazích (např. uzavírání smluv)
- státní suverenita vnitřní - státní moc je nezávislá na jiném politickém subjektu uvnitř státu

(někdy omezována působením politických stran, nátlakových skupin,....)

vnější - nezávislost státu na jiném státě

(omezována díky závazkům vyplývajících z dobrovolného členství v nadnárodních organizacích)

P teorie státní suverenity pochází od francouzského právníka Jeana Bodina (16. stol.)

• **tvrdí, že suverenita je složena ze 3 bodů:**

1. 1. neomezená moc vydávat zákony
2. 2. tato moc je nezcizitelná a nedělitelná
3. 3. tato moc je trvalá a stálá

občanem státu se člověk stává narozením → je podřízen příslušným mocenským orgánům daného státu)

→ musí platit daně a poplatky

→ musí dodržovat zákony

→ občanské povinnosti jsou vyváženy různými výhodami - např. stát se stará o bezpečnost občanů zajišťuje základní zdravotní péči, chrání životní prostředí

funkce státu:

- původně represivní (= podmaňovací)
- dnes spíše služebné

1. 1. vnitřní funkce

- právní (regulačně normativní) - tvorba Ústavy a zákonů
- soudcovská (arbiterská) - stát vymáhá a zjednává spravedlnost

- bezpečnostní (ochranná) – ochrana vnitřního pořádku
- ekonomická (hospodářská) – stát spravuje státní finance, zajišťuje rozpočet, vybírá daně,...
- sociální – stát se snaží o udržení nízké nezaměstnanosti, zajišťuje dostupnou zdravotní péči, spravuje důchody, podporuje kulturu, řeší krizové situace (povodně, epidemie,...)

1. 2. vnější funkce

- obranná – stát musí být schopen ubránit své území
- zahraniční politika – organizování styků s ostatními státy, snaha o zajištění míru, péče o občany v zahraničí
- ekonomická – regulace zahraničního obchodu, celní politika

formy státu (vlády):

- podle toho, kdo vykonává státní moc (z hlediska účasti na vládě):
 - demokracie

z řečtiny demos = lid

kratias = vláda

všem plnoprávným občanům je umožněn podíl na vládě

předpokladem je rovnost mezi lidmi

základem jsou svobodné volby

moc se dělí na:

-zákonodárnou

-výkonnou

-soudní

přímá – rozhodování se účastní všichni plnoprávní občané (např referendum, plebiscit)

nepřímá (= zastupitelská, reprezentativní) – rozhodnutí a vládu vykonává skupina,

- diktatura

u autokratická nebo totalitní diktatura

u soustředění moci do rukou jednoho vládce nebo malé skupiny lidí

u většina obyv. je vyloučena z účasti na politickém rozhodování

u neexistuje opozice

u vládnoucí strana kontroluje všechny oblasti života občanů

u např. komunistické režimy (KLDK, Kuba, dříve SSSR ČSSR)

vojenské chunty (dříve Chile)

absolutní monarchie (Kuvajt, dříve Japonsko)

jednoduchá – moc je uplatňována tradičními nástroji vlády – policií, armádou, soudy, byrokracií

caesaristická – diktátor usiluje o získání podpory mezi lidmi, aby mohl svůj režim legitimizovat (veřejně ospravedlnit)

totalitní – zanikají rozdíly mezi státem a společností, mezi veřejným a soukromým, právní stát se mění na policejní, vláda jedné strany

- **podle toho, kdo stojí v čele státu:**

- **republika**

u z latiny res publica = věc veřejná

u má většinou demokratický charakter

u nejvyšší představitel je do čela státu volen občany nebo parlamentem

parlamentní – největší váhu má parlament – zástupci jsou voleni občany

poslanecký mandát je slučitelný s funkcí ve vládě, vláda je odpovědná

parlamentu /vyslovení důvěry či nedůvěry/

prezidentská – prezident má větší pravomoce, je odpovědný ze své funkce

- poslanecký mandát není slučitelný s funkcí ve vládě

- prezident volen občany, parlament může vetovat jeho rozhodnutí

- **monarchie**

u = jedínovláda

u monos = sám, jediný, archein = vládnout

u veškerá moc je soustředěna do rukou jednoho panovníka - dědičný nárok na trůn

absolutní - vláda panovníka není ničím omezena, je nejvyšším zákonodárcem,

soudcem

konstituční - panovník má častou pouze jen reprezentativní funkci

dualistická - moc je rozdělena mezi panovníka a parlament

- **teokracie**

u theos = bůh, kratias = vláda

u veškerá státní moc je odvozena z boží vůle

u moc má v rukou církve nebo zbožštělý panovník

u většinou se jedná o nedemokratickou formu vlády (např. Írán, Súdán)

- **sofokracie**

u vláda filosofa

- **aristokracie**

u vláda urozených, šlechty

- **timokracie**

u vláda nejsilnějších

- **oligarchie**

u vláda několika, nejbohatších

- **podle rozvržení výkonu moci:**
 - **centralizované**

u stát je řízen z jednoho centra

- **decentralizované**

u značnou část státní moci a správy mají samosprávné územní celky

- **podle struktury (územního dělení):**
 - **jednotné = unitární**

u stát má jednu soustavu nejvyšších orgánů státní moci (jedna vláda, jeden parlament), jednu ústavu e jeden systém státní správy

u jsou řízeny z jednoho centra

- **složené**

u tvořeny ze dvou a více celků

federace – svazek států, zemí, kantonů – dobrovolně se vzdaly části státní moci

→ tvoří jeden subjekt mezinárodního práva

- má jednotnou měnu, armádu, zahraniční politiku

- např. USA, Spolková rep. Německo

- může vzniknout rozpadem (= disociace, např. ČSFR)

sdružením (= asociace, např. USA, Německo, Indie)

konfederace - volné sdružení členských států

→ každý z nich tvoří samostatný subjekt mezinárodního práva

→ ponechávají si vysokou míru suverenity

personální unie - svazek samostatných států, spojených osobou jednoho panovníka (např. Rakousko - Uhersko)

struktura státu:

- tři hlavní funkce státu: tvorba zákonů

: prosazování zákonů

: rozhodování ve sporech

↳ moc zákonodárná

výkonná

soudní

↳ navzájem nezávislé

1. moc zákonodárná (legislativa)

- legislativa = proces tvorby právních norem
- svěřena Parlamentu ČR – jeho úlohy a pravomoci určuje ústava
- přijímá a vydává Ústavu a zákony – předkládá vláda, poslanci, Senát nebo krajské zastupitelstvo
- schvaluje program vlády
- schvaluje státní rozpočet
- volí prezidenta
- rozhoduje o vyhlášení válečného stavu
- má 2 komory

Poslanecká sněmovna

u tvoří ji 200 poslanců – sdružují se ve výborech, komisích a klubech

→ kluby se vytváří na základě stranické příslušnosti

→ v komisích se projednávají odborná témata

→ ve výborech se zpracovávají a upravují návrhy zákonů

Senát

u tvoří ho 81 senátorů

u senátoři jsou obměňováni po dvou letech po třetinách

u je nerozpustitelný

u projednává návrhy zákonů, které schválila Poslanecká sněmovna

u navrhuje Sněmovně zákony

u podílí se na volbě prezidenta

→ ochrana poslance a senátora - imunita → nelze je trestně stíhat, pokud k tomu příslušná komora nedá souhlas

2. moc výkonná (exekutiva)

- představována vládou

u nejvyšší orgán státní moci a správy

u skládá se z předsedy vlády, místopředsedy a ministrů

u její úlohou je uvádět do života zákony přijaté Parlamentem ČR

u prezident jmenuje předsedu vlády → jmenuje ministry

u ministerstva klíčová (financí, zahraničních věcí, obrany, vnitra, průmyslu a obchodu, pro místní rozvoj zemědělství, práce a sociálních věcí)

ostatní (spravedlnosti, školství, zdravotnictví,

dopravy a spojů, životního prostředí,...)

u pokud jí sněmovna nevysloví důvěru, podá předseda a jeho prostřednictvím i ostatní členové vlády demisi do rukou prezidenta

prezidentem

u jmenuje a odvolává členy vlády

u může rozpustit Poslaneckou sněmovnu

u jmenuje soudce

u uděluje amnestii

u vrací parlamentu zákony (kromě ústavních)

u podepisuje zákony

u zastupuje stát navenek

u velitel ozbrojených sil

u může být stíhán pouze za velezradu → ztráta úřadu

státním zastupitelstvím

u zastupuje stát v trestním řízení

3. moc soudní (jurisdikce)

- vykonávají nezávislé soudy

Nejvyšší soud

Nejvyšší správní soud

krajské soudy

okresní soudy

→ nejdůležitější je Ústavní soud - tvoří ho 15 soudců - se souhlasem Senátu jmenuje prezident

- rozhoduje např. o zrušení zákonů a právních předpisů

- samospráva a státní správa
 - část moci je přenesena na orgány územní samosprávy
 - vyšší územně správní celky - kraje
 - v čele hejtman
 - orgány kraje

zastupitelstvo

- vydává vyhlášky

- schvaluje krajský rozpočet

- stará se o dopravní obslužnost v kraji, o jeho územní rozvoj

- vykonává státní správu v tzv. přenesené působnosti - např. bojuje s nezaměstnaností

- vykonává rozhodnutí zastupitelstva

- je zodpovědná zastupitelstvu

- nižší územně správní celky - obce
 - v čele obecního úřadu stojí starosta - plní úkoly zadané zastupitelstvem a radou
 - orgány zastupitelstvo

rada

- vydává obecně závazné vyhlášky
- zřizuje obecní policii
- rozhoduje o místních poplatcích,...